

Welkom!

Formatief toetsen

Over de mooie
uitdaging van
implementatie en
verankering

5 april
2017

Bijdrage masterclass formatief
evalueren | Utrechts Centrum voor de
Kunsten

Dominique Sluijsmans
Zuyd Hogeschool |
Lectoraat Professioneel Beoordelen

dominique.sluijsmans@zuyd.nl
[@dommarag](#)

ZU
YD

Mijn bijdrage

**1. Wat is
formatief toetsen
en waarom vind
ik het een
boeiend thema?**

**2. Welke zes
kernvragen zijn
van belang om
formatief
toetsen
structureel te
implementeren?**

**3. Van denken
naar doen: het
belang van
leiderschap in
het
implementatie-
proces**

DISCLAIMER

onderwijskunde

hbo

**géén
toetstechnicus**

**ZU
YD**

Blok 1

**Wat is
formatief
toetsen en
waarom vind
ik het een
boeiend
thema?**

toetscultuur

feedbackcultuur

**FORMATIEF
TOETSEN**

formatief toetsen is cyclisch proces

vragen stellen

- vaststellen **misconcepties** en begrip van de leerdoelen en criteria voor succes
- **voorkennis** activeren
- mix **wat**-vragen (beschrijvende kennis), **hoe**-vragen (procedurele kennis), **waarom**-vragen (declaratieve kennis) en **waarom-wanneer- en hoe aan te pakken- vragen** (situationele kennis)
- balans tussen **hulp-vragen** (om de leerlingen te helpen) en **test-vragen** (om te weten wat is geleerd)
- geef II de tijd om te denken, alle antwoorden zijn 'goed', gebruik open vragen

niveaus van feedback

(Hattie & Timperley, 2007)

- op de **taak**
  - *Hoe is de taak door de leerling uitgevoerd?*
- op het **proces** van probleemoplossen
  - *Zijn de juiste stappen genomen om tot een goede uitvoering van de taak te komen?*
- op het **persoonlijk** niveau
  - *Persoonlijke feedback, meestal gericht op positieve emotie*
- op het niveau van **zelfregulatie**
  - *Waarom zijn de stappen die zij genomen goed of minder goed en waar komt dat door?*

**waar werkt
de leerling
naar toe?**

FEEDUP

**waar staat de
leerling nu?**

FEEDBACK

**hoe komt de
leerling naar de
gewenste situatie?**

FEEDFORWARD

docenten

1. verhelderen
van leerdoelen en
delen van criteria
voor succes

2. realiseren van
effectieve discussies
en activiteiten die
bewijs leveren voor
leren

3. terugkoppeling
geven gericht op verder
leren

**mede-
leerlingen**

2. begrijpen en
delen van
leerdoelen en
criteria

4. activeren van leerlingen als belangrijke
informatiebronnen voor elkaar

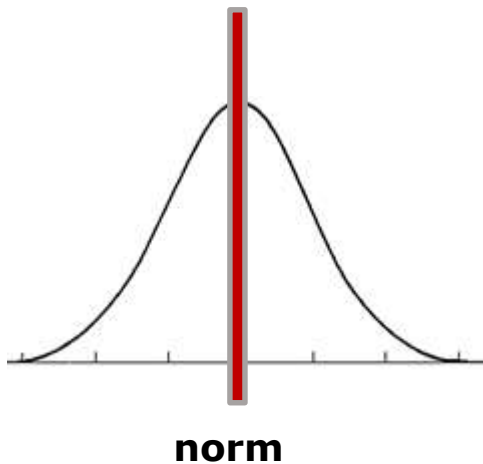
leerlingen

2. begrijpen van
leerdoelen en
criteria

5. activeren van leerlingen in het stimuleren
van eigenaarschap over het eigen leren

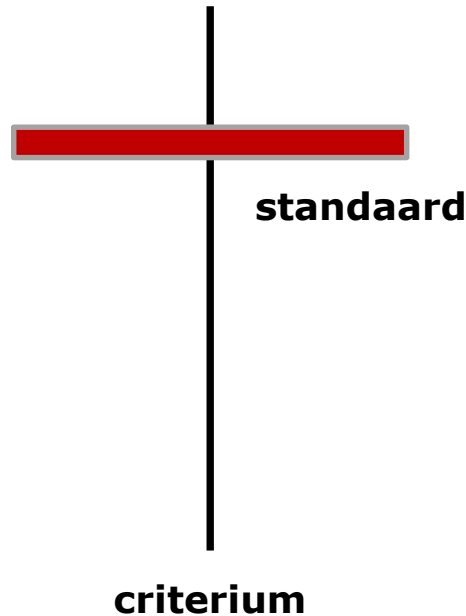
norm

leerling wordt
beoordeeld op
basis van norm
van de groep of
cohort leerlingen

criterium

leerling wordt
beoordeeld op
basis van een
vooraf gestelde
standaard

ipsatief

leerling wordt
beoordeeld in
vergelijking met
zijn of haar
eerdere prestatie

toetscultuur → feedbackcultuur =

**van toetsgericht denken en handelen naar
doelgericht werken en handelen**

**van het geven van informatiearme cijfers naar
het geven van motiverende en informatierijke
feedup, feedback en feedforward**

**van individueel denken en handelen naar
collectief denken en handelen vanuit
gemeenschappelijke visie over toetsing**

**Never grade students
while they are still
learning**

Uit: Kohn, A. (1994). Grading: The issue is not how but why, p. 41.

persoonlijk perspectief

**Wat zijn uw
herinneringen?**

A. D. de Groot

vijven
en
zessen

Derlandts
ns
geis
its
skunde I
skunde II
skunde III
tuurkunde
teikunde
sine
sme: alle
den
rekenen
insinrichting
onomie
rdrijkskunde
schiedenis
ndtekenen
ntekenen
uziek
chamelijke oefening

7 6
5 6
7 7
6 5
6 5
5 7
6 6
7 6
5 5
8 8
7 7

Wolters

ZU
YD

Maar ook twee dochters

**TOEN MIJN MOEDER
DE DAG VOOR
MIJN PROEFWERK
NIET KON SLAPEN**

**BEN IK MAAR EVEN
MET MIJN MENTOR
GAAN PRATEN**

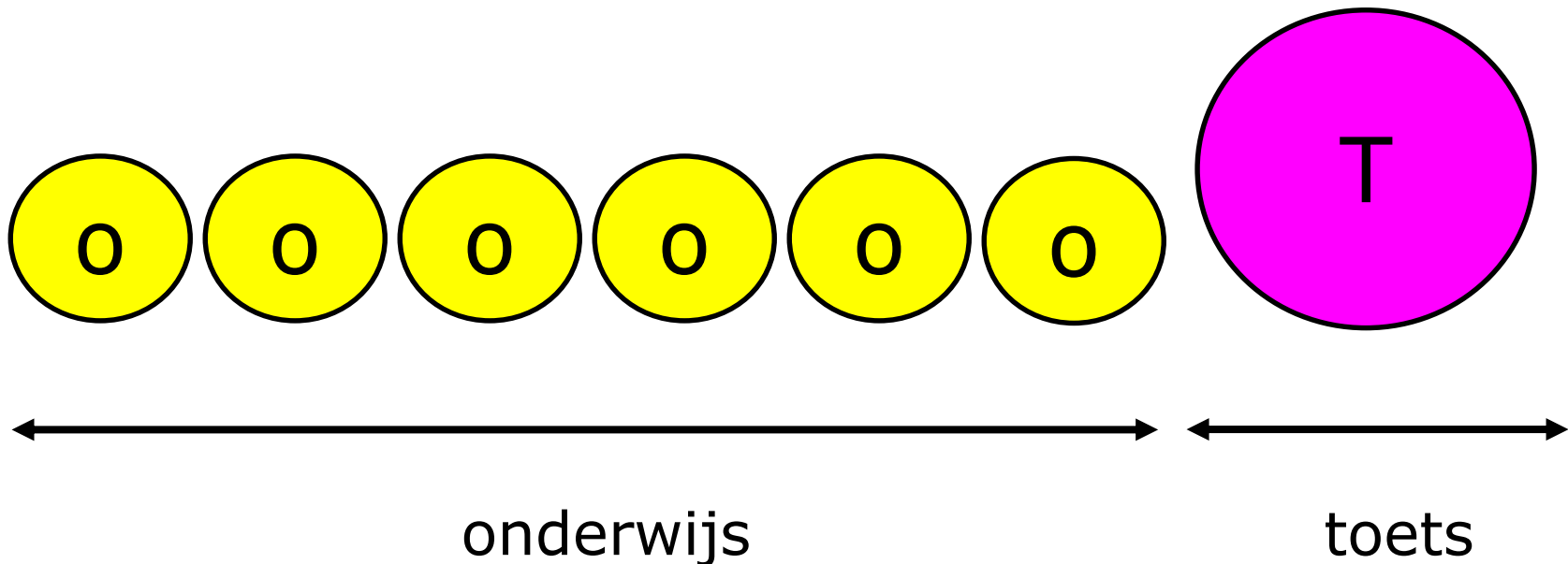
Loesje

loesje@loesje.nl
www.loesje.nl

**ZU
YD**

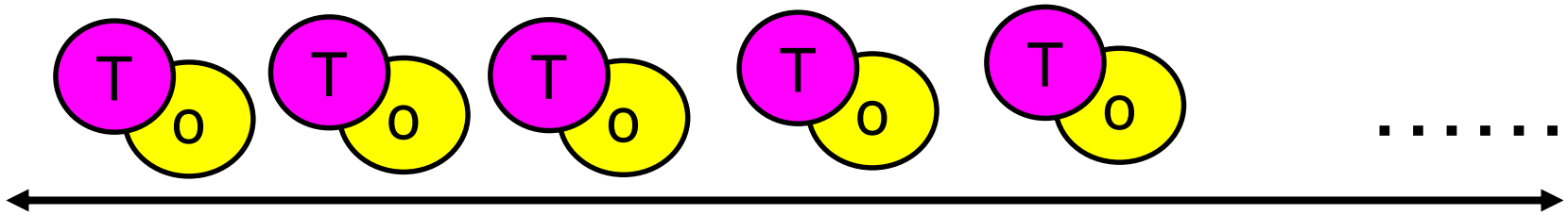
onderwijsontwerp perspectief

Ontwrichte verhouding onderwijs- en toetstijd

toetsgedrag
(*wash-back effect*; Alderson & Wall, 1993)

Constructive alignment

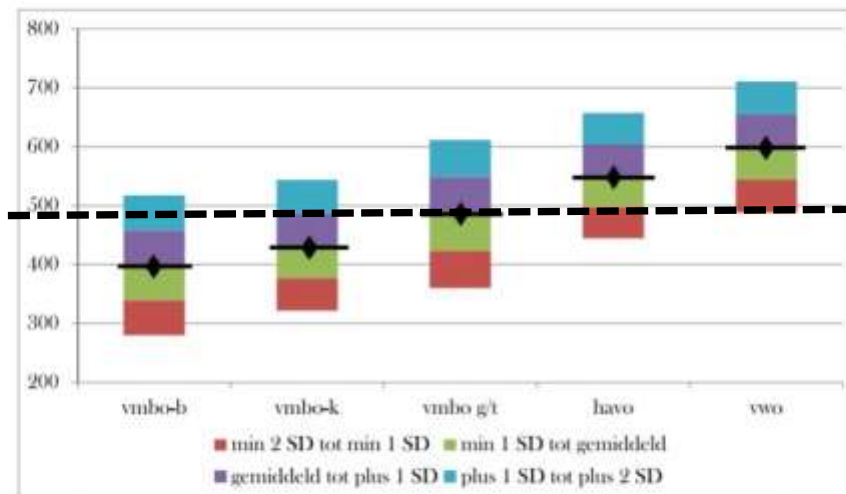
Toets is startpunt van leren

**Toetsen worden gebruikt om het leren vorm
te geven**

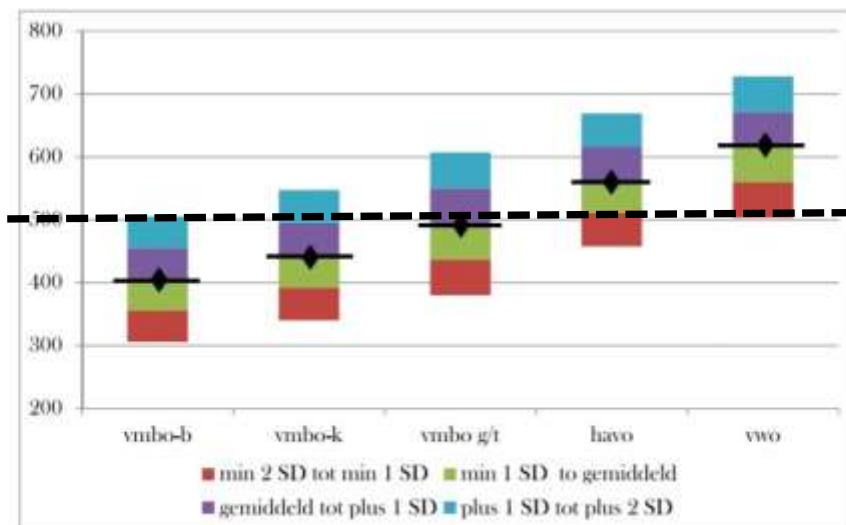
maatschappelijk perspectief

Figuur 3 Leesvaardigheid van leerlingen op de verschillende onderwijsniveau in het voortgezet onderwijs

Berekend op basis van OECD PISA 2012

Figuur 4 Rekenvaardigheid van leerlingen op de verschillende onderwijsniveau in het voortgezet onderwijs

Berekend op basis van OECD PISA 2012

Intrinsieke Motivatie

Extrinsiek

A-motivatie

Geen ...

- Autonomie
- Competentie
- Relatie

Intrinsieke motivatie

- Autonomie
- Competentie
- Relatie

Gekoppeld aan
eigen Normen & Waarden

Belang wordt (door leerling) erkend

Schuld, Trots, Schaamte

Beloning & Straf

Maximale

- Autonomie
- Competentie
- Relatie

veranderkundig perspectief

L E C

DUURZA
V

B

Hogeschool

Verankerd in leren

Vijf bouwstenen voor
professioneel
beoordelen in het
hoger beroeps onderwijs

Dominique Sluijsmans

Dominique Sluijsmans & René Kneyber (red.)

Toetsrevolutie

Naar een feedbackcultuur
in het voortgezet onderwijs

PHRONESE

HACKING ASSESSMENT

10 Ways To Go Gradeless In a Traditional Grades School

Starr Sackstein

HANDBOOK OF FORMATIVE ASSESSMENT

Edited by

Heidi L.

25 Quick FORMATIVE ASSESSMENTS for a Differentiated Classroom

Easy, Low-Prep Assessments That Help You Pinpoint Students' Needs and Reach All Learners

Judith Dodge

Daisy Christodoulou

MAKING GOOD PROGRESS?

The future of Assessment for Learning

OXFORD

Formative Assessment in the Secondary Classroom

Shirley Clarke

CLASSROOM ASSESSMENT

What Teachers Need to Know

W. JAMES POPHAM

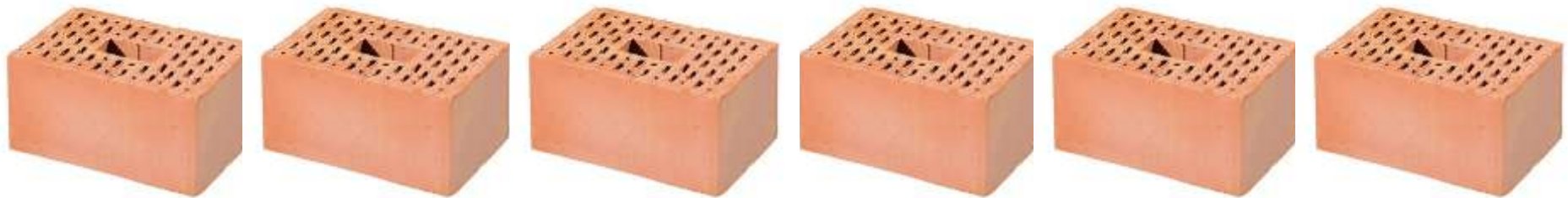
EMBEDDED formative assessment

DYLAN WILIAM

Blok 2

Welke zes kernvragen zijn van belang om formatief toetsen structureel te implementeren?

1. Visie

Wat willen we met onze school met formatief evalueren bereiken en waarom willen we dat (toekomstbeeld)?

- aansluiten bij specifieke context van de school
- aansluiten bij randvoorwaarden/afspraken/wetgeving/richtlijnen
- aansluiten bij onderwijsvisie van de school
- balans tussen de gewenste resultaten en de bestaande interne mogelijkheden

2. Structuur

Welke processen richten we in om onze visie en doelen ten aanzien van formatief toetsen te realiseren en wie heeft welke verantwoordelijkheid op welk moment?

Bonte mix aan toetsmethoden

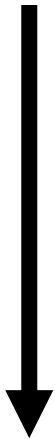

formeel

informeel

elk toetsmoment levert zinvolle informatie op!

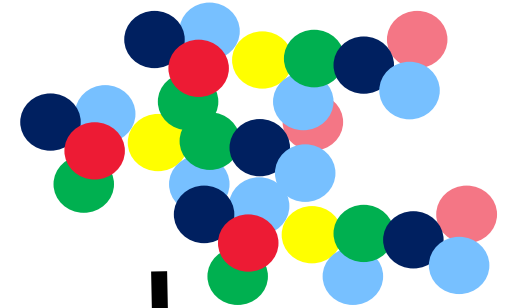
**er staat
niks op het
spel**

één datapunt
gericht op
informatie en
feedback

meerdere datapunten
gericht op diagnose,
bijsturing en
voorspelling

veel datapunten
gericht op zware
beslissing

3. Cultuur

Op basis van welke gedeelde kernwaarden werken wij aan onze visie ten aanzien van 'formatief evalueren'?

Hebben wij een feedbackcultuur?

4. Mensen

Welke kennis en vaardigheden verwachten we van onze betrokkenen en hoe ontwikkelen we deze?

ACTIEF LEREN ZONDER CIJFERS

FASTGEZET BERICHT

 Martin Ringenaldus
26 september

INSCHRIJFFORMULIER EVENEMENT "FORMATIEF TOETSEN" 3 NOVEMBER

De inschrijving is gestart en loopt tot 21 oktober om 23:59 uur of eerder als het maximum aantal inschrijvingen (60) is bereikt. Deelname is GRATIS.
Locatie: RGO Middelharnis (Kon. Julianaweg 54).
Globaal programma:... [Meer weergeven](#)

AL MEER DAN 3000 LEDEN!

VOORGESTELDE LEDEN [Meer weergeven](#)

BESCHRIJVING

Voor o.a. docenten die (willen) experimenteren met formatief toetsen en loslaten van de cijfercultuur. Doel van het evenement is het delen van ervaringen om samen te ontdekken hoe actief leren kunt inzetten om...

[Groep maken](#)

GEPLANDE GROEPSEVENEMENTEN [Alles weergeven](#)

 Formatief Toetsen - Actief leren zonder cijfers, hoe doe je dat?
donderdag 3 november om 16:30
RGO Middelharnis
Evenement voor Actief leren zonder cijfers

Inschrijving "Formatief Toetsen"
Met dit formulier schrijf je je in voor het evenement 'formatief toetsen' van de Facebookgroep 'Actief leren zonder cijfers'

Met dit formulier schrijf je je in voor het evenement 'formatief toetsen' van de Facebookgroep 'Actief leren zonder cijfers'

Voornaam *
Your answer

Achternaam *
Your answer

Naam school / instelling *
Your answer

5. Middelen

Hebben we alle middelen in huis om onze visie en doelen ten aanzien van formatief evalueren te bereiken (tijd, geld, ICT, huisvesting, materiaal, secretariaat en personeelsmanagement)?

6. Resultaten

Wat leveren de werkzaamheden die wij ten aanzien van formatief evalueren op?

Waar gaat het bij resultaten om?

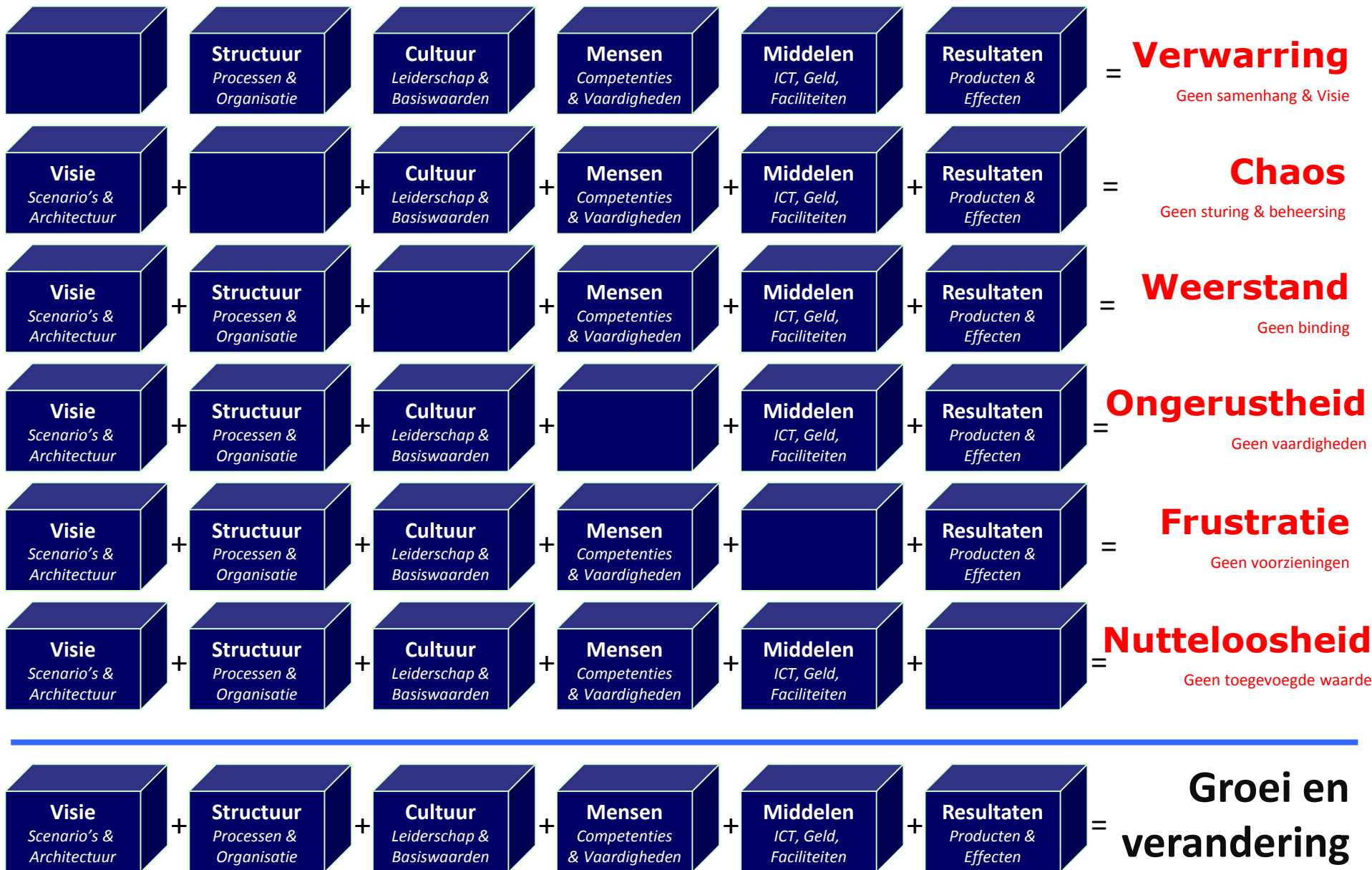
- Over concrete **producten**: wat zijn de producten van formatief evlaueren?
- Over **effecten**: welke effecten beogen wij als school met formatief evalueren?

Dus: wat leveren al onze werkzaamheden aan resultaten op? Wie bepaalt het belang van deze resultaten?

De bouwstenen voor groei en verandering samengevat

Wat gebeurt er als er
bouwstenen ontbreken of
onvoldoende zijn uitgewerkt?

Bron: Marcel Nieuwenhuis (2003)

Blok 3

Van denken naar doen: het belang van leiderschap in het implementatie- proces

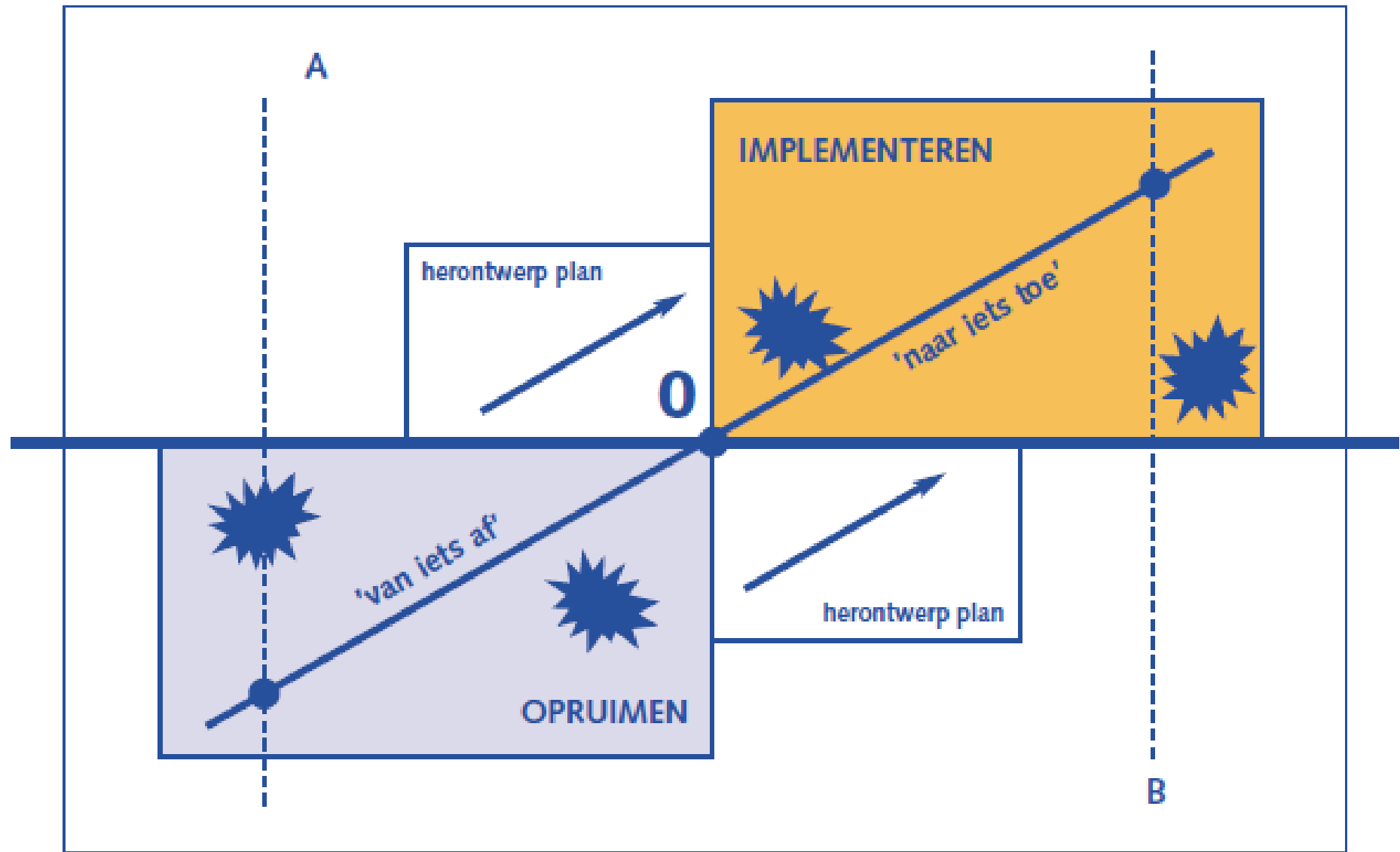
Diephuis & Van Kasteren
(2004): Van ontwerp naar
ontwikkeling

1. Opruimen en kijken waar je staat

2. Leidinggeven aan heroriëntatie

inhoud | samenwerking | organisatie | rollen

taal

gedrag

**ZU
YD**

3. Leidinggeven aan het experiment

Waar werken
we naar toe?

Hoe komen
we naar de
gewenste
situatie?

Waar staan
we nu?

**Spannendste fase! Terugval naar het oude is groot
als ervaringen negatief zijn**

	<p>waar werkt de school naar toe?</p> <p>FEEDUP</p>	<p>waar staat de school nu?</p> <p>FEEDBACK</p>	<p>hoe komt de school naar de gewenste situatie?</p> <p>FEEDFORWARD</p>
schoolleiding	1. verhelderen van leerdoelen en delen van criteria voor succes	2. realiseren van effectieve discussies en activiteiten die bewijs leveren voor leren	3. terugkoppeling geven gericht op verder leren
collega's	2. begrijpen en delen van leerdoelen en criteria	4. activeren van docenten als belangrijke informatiebronnen voor elkaar	
docenten	2. begrijpen van leerdoelen en criteria	5. activeren van docenten in het stimuleren van eigenaarschap over het eigen leren	

4. Leidinggeven aan de herstructurering

5. Leidinggeven aan de verankering

Actie schoolleiding:

1. Ga in gesprek.
2. Zorg voor perspectiefwisseling.
3. Onderzoek kansen.
4. Ruim microleed op.
5. Formuleer een ondergrens.
6. Organiseer een ervaring.
7. Geef vertrouwen.
8. Word zichtbaar.
9. Ontwerp kaders.
10. Schep condities.

Beoogd effect voor iedereen:

We ontwikkelen een collectief beeld van de huidige situatie.

We komen los van vastzittende beelden.

We beseffen wat er al is en stellen prioriteiten.

We mobiliseren energie door gedoe op te lossen.

We krijgen helder waar iedereen in het begin staat.

We zetten de stap van denken naar doen.

We versterken de motivatie om zelf mee te veranderen.

We ontwikkelen persoonlijk leiderschap.

We creëren een gezamenlijk beeld van eenheid in verscheidenheid.

We hebben genoeg tijd en middelen om te ontwikkelen.

Tot slot

Dank!

dominique.sluijsmans@zuyd.nl
[@dommarag](#)

www.toetsrevolutie.nl

Facebook: Actief leren zonder cijfers

**ZU
YD**

Meer lezen?

Over het waarom van het geven van cijfers, zie <http://operation.education/onderwijsvraag-9-waarom-geven-we-cijfers/>

en het werk van Alfie Kohn, zie <http://www.alfiekohn.org/>:
Grading: The issue is not how but why

Over de werking van FT in de klas, zie <http://www.youtube.com/watch?v=J25d9aC1GZA>

Over wat feedback effectief maakt, zie <http://www.youtube.com/watch?v=J25d9aC1GZA>

Over het feedbackmodel van Hattie & Timperley, zie <https://www.youtube.com/watch?v=S770g-LULFY>

*Alfie
Kohn*

*Dylan
William*

Referenties

The curricular spider web: Akker, J. van den (2003). Curriculum perspectives: An introduction. In J. van den Akker, W. Kuiper & U. Hameyer (Eds.), *Curriculum landscapes and trends* (pp. 1-10). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. Zie ook <http://curriculumontwerp.slo.nl/spinnenweb>

The six building blocks for grow and change. Based on Nieuwenhuis, M. A. *The Art of Management* (the-art.nl), 978-90-806665-1-1, 2003-2010 (only in Dutch).

Vijf fasen van implementatie

Diephuis, R., & Kasteren, R. van (2004). Van ontwerp naar ontwikkeling. Utrecht: Schoolmanagers_VO.

Assessment programs. Van der Vleuten, C. P., & Schuwirth, L. W. (2005). Assessing professional competence: from methods to programmes. *Medical Education*, 39(3), 309-317.

<https://www.youtube.com/watch?v=qpkk512krNc>

Feedbackculture

Rijt van der J., Bossche van den, P., Wiel, M., De Maeyer, S., Gijsselaers, W.H., & Segers, M.S.R. (2013). Asking for help: A relational perspective on help seeking in the workplace. *Vocations and Learning: Studies in vocational and professional education*, Volume 6 (2), 259-279.

Böse, M., & Gijsselaers, W.H. (2013). Why supervisors should promote feedback-seeking behaviour in medical residency. *Medical Teacher*, 35(11), e1573–e1583.

Duurzaam beoordelen

Sluijsmans, D.M.A. (2008). *Betrokken bij beoordelen* (lectorale rede). Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

https://www.han.nl/start/corporate/nieuws/nieuws/dominique-sluijsmans-aanv/_attachments/boekje-intreerede-dominique-sluijsmans.pdf

Gebruikte afbeeldingen

Foto Adriaan de Groot

Gevonden op: <https://www.vn.nl/adriaan-de-groot/>

Foto Alfie Kohn

<http://www.alfiekohn.org/>

Foto Dylan Wiliam

<http://www.learningspy.co.uk/assessment/dylan-wiliams-defence-formative-assessment/>

Diverse afbeeldingen aangekocht via www.123rf.com